

Asia: VN/17391/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle Kansaneläkelaitoksen tietojenvaihtoa koskevan lainsäädännön muuttamiseksi

Lausunnonantajan lausunto

Pankki- ja tilitietoihin liittyvä lausuntopalaute:

Toimeentulotukea hakiessa asiakkaan tulee liittää hakemukseensa tiliotteet kaikista talouden pankkitileistä vähintään kuukauden ajalta. Tämä on ollut ensisijainen menettely ja yleisesti tiliotteelta on nähtävissä toimeentulotukilaskelmaan vaikuttavat tulot ja menot kuten vuokran maksu. Mikäli on havaittavissa, että jokin etuus maksetaan eri tilille kuin esitetty tiliote, tästä on tehty lisäselvityspyyntö.

Rahalaitostiedustelu ei ole ollut ensisijainen tapa hankkia toimeentulotukeen liittyviä tilitietoja, vaan sitä käytetään vasta kun on syytä epäillä väärinkäyttöä tai että saadut tiedot eivät ole riittäviä ja luotettavia. Sosiaalihuollossa rahalaitostiedustelusta tehdään viranhaltijapäätös.

Kattavien tiliotetietojen saaminen on sisältänyt epävarmuuksia mm. tilejä voi olla monessa eri pankissa ja lisäksi pankkitunnusten puuttumisen takia voi olla jopa mahdotonta toimittaa tietoja. Kelan oikeus pyytää tietoja suoraan auttaisi tuen hakijaa tällaisissa tilanteissa.

Esityksessä ilmeisesti ei kuitenkaan tarkoiteta sitä, että tiliotetiedot kerättäisiin jatkossa ensisijaisesti Kelan tekemällä kyselyllä, josta tuen hakijalla on myös mahdollisuus kieltäytyä ja toimittaa itse liitteet. Tällainen muuttaisi ajattelutavan, mutta helpottaisi tietojen toimittamista ja saantia. Tietojen saanti suoraan lisäisi myös tietoturvallista ja viivytyksetöntä toimittamista esim. tulosteisiin verrattuna.

Matkakorvauksiin (Kela-taksit) liittyvä lausuntopalaute:

Ehdotus on kannatettava.

Toimeentulotuessa huomioitavia laskuja koskevaan Kansaneläkelaitoksen tiedonsaantioikeuteen liittyvä lausuntopalaute:

Kela voi maksaa perustoimeentulotuen joko tilille, antaa maksusitoumuksen tai maksaa laskuja suoraan. Esityksen mukaan epäselvissä tilanteissa Kelalla olisi mahdollisuus tiedustella asiaa suoraan laskuttajalta silloin kun tuen saantiin liittyy väärinkäyttöepäily. Jää hiukan epäselväksi millaisista tilanteista olisi kysymys, kun erityismenoja ei perustoimeentulotukeen juurikaan kuulu. Kuitenkin väärinkäyttöepäilyn yhteydessä tällainen oikeus olisi tarpeellinen.

Toimeentulotuen hakijan tietojenanto- ja ilmoitusvelvollisuuteen liittyvä lausuntopalaute:

Toimeentulotuen hakijalla on (totul 17§) mukaan velvollisuus antaa toimielimelle kaikki toimeentulotukeen vaikuttavat tiedot. Lisäksi hakijalla on velvollisuus ilmoittaa muutoksista viipymättä ja lisäksi tuen hakijalle on varattava tilaisuus tehdä selvitystä talouden erillisyydestä. Nykykäytännön mukaan toimeentulotuen hakeminen perustuu hakijan itse esittämiin ja liitteinä toimittamiin tietoihin sekä Kelan mahdollisuuteen käyttää rekisteritietoja.

Talouden erillisyyttä on mahdollista selvittää hakijan antamilla tiedoilla ja lisäksi käyttämällä mm. asumistukipäätökseen liittyvää tietoa ja vuokrasopimusta. Menettely ei täysin estä väärinkäytöksiä tai liikamaksuja, koska vuokrasopimus ja asumistukipäätös on tehty pitkälle aikavälille ja ellei asiakas itse ilmoita muutosta voi esim. perheen muuttunut kokoonpano, tulotilanne tai ulkomailla oleskelun vaikutus jäädä arvioimatta riittävän ajoissa. Kelan toimintaedellytyksiä parantaa mahdollisuus tarkistaa henkilön tosiasiallinen osoite ja asumistilanne eri rekistereistä.

Muutoksen ilmoittamisen velvollisuutta on syytä korostaa, koska se jää asiakkaalta usein huomaamatta. Erityisesti silloin, kun laaditaan useamman kuukauden ajalle toimeentulotuen laskelma ja päätös, on riski, että tukea maksetaan liikaa. Kela voi korjata laskelmaa myös jälkikäteen, mutta on parempi voida reagoida muutokseen ennemmin.

Lääkärinlausuntoja- ja todistuksia koskevan tiedonsaantioikeuden tarkentamiseen liittyvä lausuntopalaute:

Mahdollisuus hyödyntää kanta-palvelujen kysely- ja välityspalvelua lääkärinlausuntojen ja todistustentoimittamiseen on kannatettavaa.

Muihin toteuttamisvaihtoehtoihin liittyvä lausuntopalaute:

-

Vaikutusten arviointiin liittyvä lausuntopalaute:

Asiakkaan omaa toimijuutta on tehdä toimeentulotukihakemus liitteineen, kun siihen on tarve. Mahdollinen tietojen hankkiminen ja saaminen suoraan eri rekistereistä, rahalaitoksilta ja laskuttajilta saattaa johtaa siihen, että jätetään yhä vähemmän liitteitä toimittamatta ja täytetään hakemus minimitiedoin. Tuen hakijan kannalta täytyy säilyttää osallisuus omaan tuen hakemiseen, omien tietojen ja perustelujen esittämiseen ilmoitusvelvollisuuden lisäksi.

Arvion mukaan tahalliset väärinkäytöt eivät ole kovin yleisiä, tavallisempia tilanteita ovat virheet laskelmassa tai tulojen ja menojen arvioinnissa koskien seuraavia jaksoja. Kelalla tulee olla riittävät välineet ja tietojensaantioikeudet näiden kaikkien tilanteiden käsittelemiseen.

Muu lausuntopalaute:

-

Penninkangas Tanja
Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue - sosiaalihuollon erityisasiantuntija Riitta Suojanen, asiakasohjauksen ja sosiaalityön palvelualuejohtaja Päivi Saukko ja sosiaalijohtaja Tanja Penninkangas